

Římské divadlo

archaické období

Počátky

- **Předliterární období (do roku 240 př. n. l.)**
 - Řecko: divadlo-obřad X Řím: divadlo-zábava
 - Náboženské slavnosti „ludi“
 - „Ludi scaenici“: tanec doprovázený hudbou a písní
 - Livius Andronicus:
 - překlad a uvedení 1. řecké tragédie : počátek římské literatury
 - asi 8 tragédií a 3 komedie
 - „collegium scribarum histrionumque“

Slavnosti

LUDI	Datum založení (př. n. l.)	Datum zavedení divadelních her (př. n. l.)	Trvání her za císařství
ROMANI	asi 6. stol.	364	4.-19. září
FLORALES	238, od r. 173 každoročně	?	28. dubna - 3. května
PLEBEI	asi 220	200	4.-17. listopadu
APOLLINARES	212	169	6.-13. července
MEGALENSES	204	194	4.-10. dubna
CEREALES	?	konec 1. stol.	?

Počátky

➤ Vlivy:

✓ Etruskové:

„ludus talarius“; „histriones“, („phersu“ ⇒ „persona“)

✓ Oskové:

atellská fraška: „*tricae*“

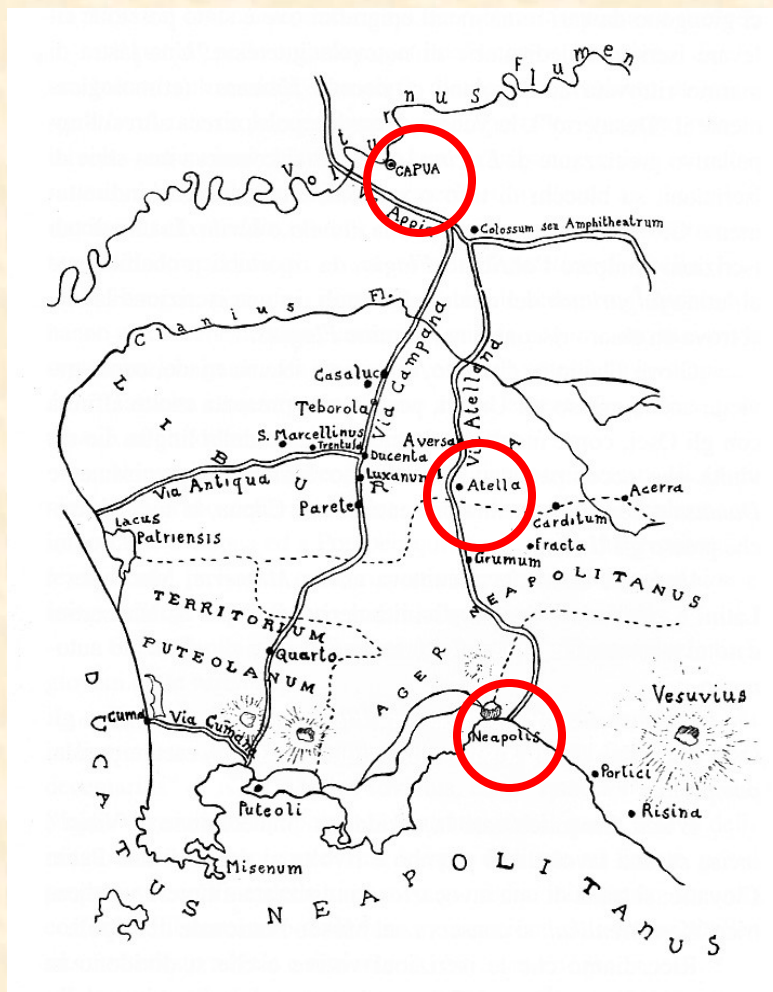
✓ Řekové: území Magna Graecia

mímus, mytologická burleska, flyacká fraška

Etruskové

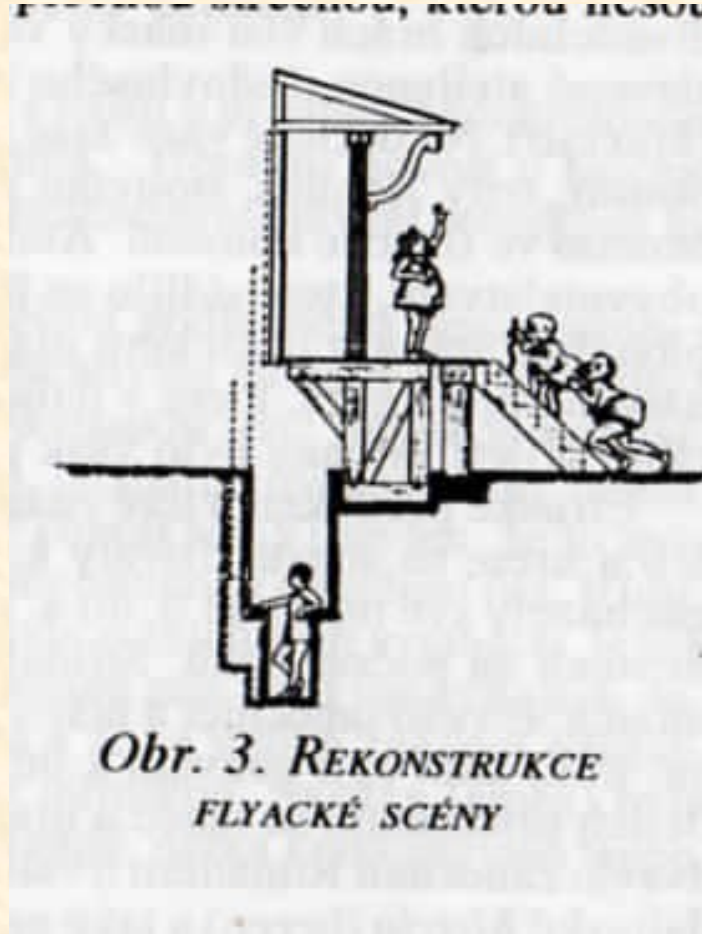
Oskové

Scéna

- dřevěné divadlo
 - sezónní
- divadlo na ulicích
 - blízké pouličnímu divadlu
- (kamenné divadlo až od r. 50 př. n. l.)

Scéna

Žánry

- **Archaické období (240 př. n. l. – 81 př. n. l.)**

- **Tragédie**

- Cothurnata/crepidata
- Praetexta

- **Komedie**

- Palliata
- Togata
- Atellana
- (Mímus: 80 př. n. l. – 1452 n. l.)
(fabula crepidata, planipedia, tabernaria, trabeata)

Autoři

- **Tragédie**

Gnaeus Naevius:

- praetexta: *Clastidium, Romulus*

Quintus Ennius:

- praetexta: *Sabinae, Ambracia*

Marcus Pacuvius:

- praetexta: *Paulus*

Accius:

- praetexta: *Aeneade, Brutus*

Všichni autoři píší též tragédie z řeckého prostředí

Autoři

- **Komedie**

Palliata (240 – 104 př. n. l.)

- Gnaeus Naevius
- Titus Maccius Plautus (dochované celé texty)
- Caecilius Statius
- Publius Terentius Afer (dochované celé texty)
- Turpilius

Autoři

- Komedie dochované ve zlomcích – literární fáze

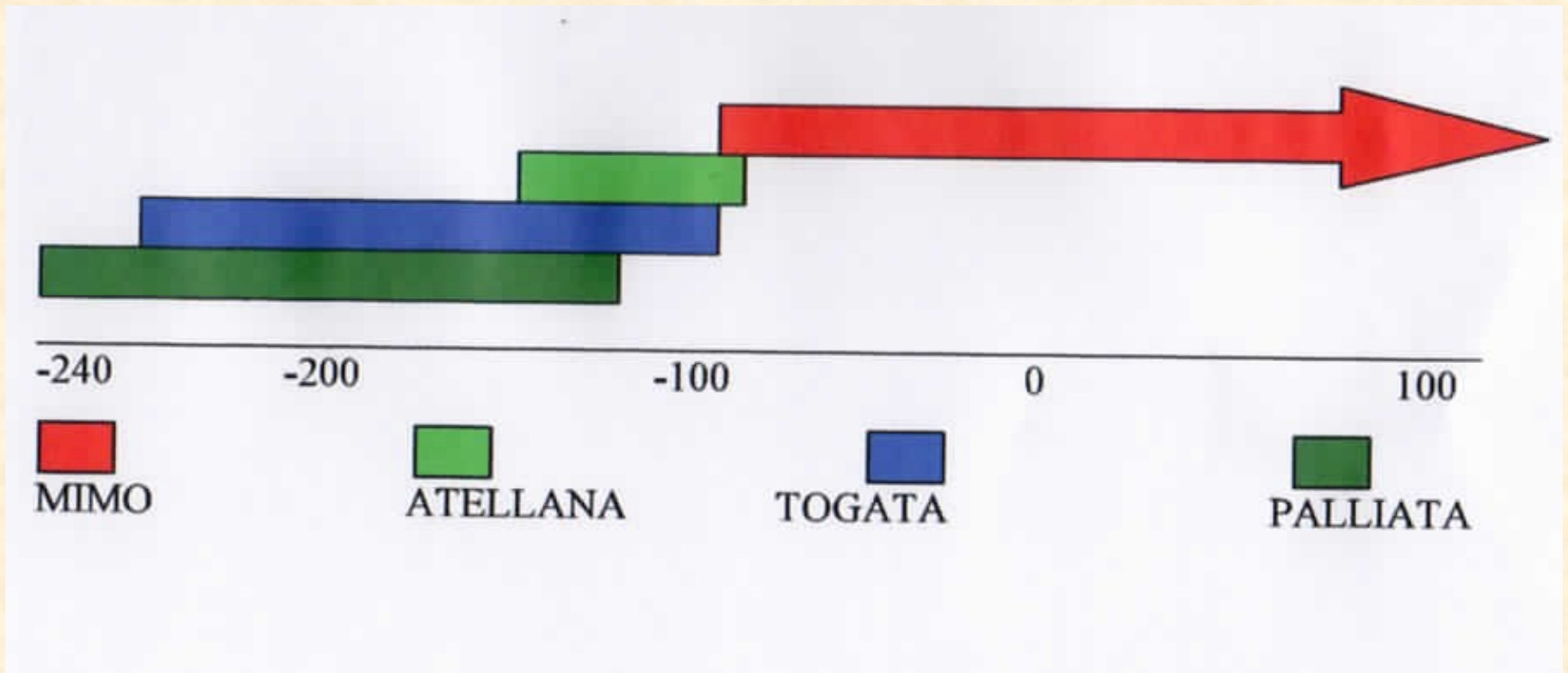
Togata (218 – 77 př. n. l.)

- Titinius
- Lucius Afranius
- Titus Quincius Ata

Atellana (110 – 88 př. n. l.)

- Lucius Pomponius Bononiensis
- Gnaeus Novius

Komedie

Titus Maccius Plautus

- 251 př. n. l. Sarsina – 184 př. n. l.
- (až 130 komedií) 21 pravých podle Varrona a téměř zachovaných:

Amphitruo, Asinaria, Aulularia, Bacchides, Casina, Captivi, Cistellaria, Curculio, Epidicus, Maenechmi, Mercator, Miles gloriosus, Mostellaria, Persa, Poenulus, Pseudolus, Rudens, Stichus, Trinummus, Truculentus, Vidularia.

- „comedy of errors“
- „commedia dei simillimi“ (*Men.*)
- spíše „motoria“ (viz Cic. Epist. 7, 1)
- komedie intriková (*Pseud.*);
- jadrná latina lidová latina (nikoliv obscénnosti!): např. Plaut. Most. 1-10
- narážky na život v Římě
- „prvoplánové“ komedie se smyslem pobavit diváka (komunikace s divákem: např. Plaut. Men. 789-881)

Publius Terentius Afer

- 195 př. n. l. (Kartágo) – 159 př. n. l.
- 6 komedií (dochované celé dílo):
Phormio, Hecyra, Eunuchus, Haeutontimorumenos, Andria, Adelphoe

- „contaminatio“
- spíše „stataria“ (viz Cic. Epist. 7, 1)
- mluvená latina vzdělané římské společnosti (i mezi postavami nižších tříd (otroky): např. Ter. Eun. 270-274)
- často dva plány komedie (kontrast postav)
- psychologické prokreslení postav
- propracovanost a vyváženost na úkor spádu

Vzory

	ŘECKÁ KOMEDIE	ŘÍMSKÁ KOMEDIE
PLAUTUS	DÉMOFILOS: <i>Onagos</i>	<i>Asinaria</i>
	DIFILOS: <i>Klérúmenoi</i> <i>neznámá hra</i>	<i>Casina</i> <i>Rudens</i>
	MENANDROS: <i>Adelfoi</i> <i>Dis exapatón?</i> snad <i>Synarsistostai</i> ?	<i>Stichus</i> <i>Bacchides</i> <i>Cistellaria</i> <i>Aulularia</i>
	FILÉMÓN: <i>Emporos</i> <i>Thesaurus</i>	<i>Mercator</i> <i>Trinummus</i>
	ALEXIS: ?	<i>Poenulus</i>
TERENTIUS	MENANDROS: <i>Andria</i> <i>Perinthia</i>	<i>Andria</i>
	APOLLODÓROS: <i>Hekyra</i> MENANDROS: <i>Epitrepontes</i>	<i>Hecyra</i>
	MENANDROS: <i>Heautontimorúmenos</i>	<i>Heautontimorumenos</i>
	MENANDROS: <i>Eunuchos</i> <i>Kolax</i>	<i>Eunuchos</i>
	APOLLODÓROS: <i>Epidikazomenos</i>	<i>Phormio</i>
	MENANDROS: <i>Adelfoi</i> DIFILOS: <i>Synapothnéskontes</i>	<i>Adelphoe</i>

Postavy - typy

Postavy - Typy

Postavy - Typy

Obr. 17. MASKA PŘÍSNĚHO OTCE

Personae oscae

- **Atellana:**

- kromě charakteristik postav (povolání, rodinné vztahy) můžeme ze zlomků určit čtyři ustálené typy postav, tzv. „personae oscae“
- jsou to:
 - Pappus
 - Maccus
 - Bucco
 - Dossennus

Pappus

- Etymologie jména:
- řecké substantivum *πάππος* = **děd**

UKÁZKA

- Charakteristika z titulů zlomků:

POMPON. *sponsa Pappi*

Pappova nevěsta

- Charakteristika ze zlomků (POMPON. *Pappus agricola, III*)

<i>volo</i>	<i>scire</i>	<i>ex</i>	<i>te,</i>	<i>cur</i>	<i>urbanas</i>	<i>res</i>	<i>desubito</i>	<i>deseris</i>
chci	vědět	od	tebe,	proč	městské	záležitosti	náhle	opouštíš

Maccus

Etymologie jména:

- řecké sloveso μακκοάω = **jsem hloupý**
- řecké substantivum Μακκώ = **hloupá žena**

UKÁZKA

- Charakteristika z titulů zlomků:

NOVIVS <i>Maccus copo</i>	hospodský
POMPON. <i>Maccus miles</i>	voják
POMPON. <i>Maccus sequester</i>	zprostředkovatel

- Charakteristika ze zlomků (POMPON. *Maccus miles, II*):

<i>cum</i>	<i>conturbenale</i>	<ego>	<i>pugnavi,</i>	<i>quia</i>	<i>meam</i>	<i>cenam</i>	<cenavit>
se	spolubydlícím	(já)	jsem se popral,	protože	mé	jídlo	(snědl)

BUCCO

- **Etymologie jména:**
 - substantivum ve vulgární latině *bucca* = nafouklá tvář, huba

UKÁZKA

- **Charakteristika z titulů zlomků:**

NOVIVS *Bucculus*

Malý Bucco

- **Charakteristika ze zlomků** (POMPON. *Bucco adoptatus*, IV)

<i>ieientare</i>	<i>nulla</i>	<i>invitat</i>
snídat	žádná	nezve

DOSENUS

- **Etymologie jména:**
- spojením latinského subst. *dorsum* (**hřbet**) a etruské koncovky *-ennus*.

UKÁZKA

- **Charakteristika z titulů zlomků:**

NOVIVS *Duo Dossenni*

Dva Dossenové

- **Charakteristika ze zlomků (POMPON. *campani*)**

<i>dantor</i>	<i>Dossenni</i>	<i>et</i>	<i>fullonibus</i>	<i>publicitus</i>	<i>cibaria</i>
(Ať) je dáno	Dossenovi	a	valchářům	nákladem obce	živobytí

Ukázky

- Plautus – *Menaechmi* (v. 879-881)

MEN. vosque omnis quaeso, si senex venerit,
ne me indicetis qua platea hinc aufugerim
quid cesso abire ad navem, dum salvo licet?

- Plautus – *Mostellaria* (vv. 1-10)

GRVMIO Exi e culina sis foras, mastigia,
qui mi inter patinas exhibes argutias.
egredere, erilis permities, ex aedibus.
ego pol te ruri, si vivam, ulciscar probe.
exi, inquam, nidor, e culina. quid lates?

TRANIO quid tibi, malum, hic ante aedis clamitatio?
an ruri censes te esse? abscede ab aedibus.
abi rus, abi diirecte, abscede ab ianua.
em, hocine volebas? **GR.** Perii. cur me verberas?

Ukázky

- Terentius – *Eunuchus* (vv. 270-274)

GNATHO. plurima salute Parmenonem
summum suom inpertit Gnatho. quid agitur? **PARMENO.**
statur. **GN.** video.

num quid nam hic quod nolis vides? **PA.** te. **GN.** credo; at
numquid aliud?

PA. qui dum? **GN.** quia tristi's. **PA.** nil quidem. **GN.** ne sis; sed
quid videtur

hoc tibi mancipium? **PA.** non malum hercle. **GN.** uro
hominem. **PA.** ut
falsus animist!

Bibliografie

- CONTE, Gian Biagio. *Dějiny římské literatury*. 1. vyd. Praha: KLP, 2003. 790 s.
- **STEHLÍKOVÁ, Eva. *Římské divadlo*. 1.vyd. Praha: KLP, 1993. 132 s.**

Dostupné překlady textů do češtiny:

- PLAUTUS. *Amfitryon a jiné komedie*. Přeložili Vladimír Businský, Jiří Klier, Helena Kurzová, Jan Šprincl. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1978. 607 s.
- PLAUTUS. *Komedie o strašidle*. Přeložil Jaroslav Pokorný. 1. vyd. Praha: Orbis, 1960. 76 s.
- PLAUTUS. *Menaechmové*. Přeložil Josef Král. 1. vyd. Praha: A. Storch syn, 1890. 83 s.
- PLAUTUS. *Pseudolus: Komedie*. Přeložil Vladimír Šrámek. 1. vyd. Kladno: J. Šnajdr, 1946. 109 s.
- PLAUTUS. *Komedie: Pseudolus*. Přeložil Jan Lad. Čapek. 1. vyd. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa, 1907. 117 s.
- PLAUTUS. *Tlučhuba: Antická komedie v pěti scénách*. Přeložil Vladimír Šrámek. 1. vyd. Praha: Orbis, 1953. 144 s.
- TERENTIUS. *Kleštětec – Formio*. Přeložil Vladimír Šrámek. 1. vyd. Praha: Odeon, 1969. 210 s.